

بررسی تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس و پایداری حسابرسی

رامین اسفندی ذوالبین

کارشناس ارشد حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس

سحر سپاسی^۱

دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس

جواد رضازاده

دانشیار گروه حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس

(تاریخ دریافت: ۲۷ شهریور ۱۴۰۲؛ تاریخ پذیرش: ۱۷ اردیبهشت ۱۴۰۳)

مقدمه: یکی از مهمترین شاخص‌های حسابرسی، پایداری حسابرسی است و هر چقدر فرایند حسابرسی پایداری بیشتری داشته باشد، شناخت حسابرس از فعالیت‌های و رویدادهای مالی صاحبکار بیشتر شده و دانش کافی نسبت به گزارشگری صاحبکار خواهد داشت که این موضوع موجب تقویت جایگاه حسابرسی خواهد شد. بدون شک یکی از پایه‌های اصلی و اساسی توسعه حسابرسی، پایداری حسابرسی می‌باشد. بر این اساس در این پژوهش تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس و پایداری حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است.

روش‌شناسی: این پژوهش به لحاظ ماهیت داده‌ها یک پژوهش توصیفی-تحلیلی، و با در نظر گرفتن معیار زمانی یک پژوهش مقطعی است، همچنین بر اساس اهداف، کاربردی و روش مورد استفاده آن پیمایشی-کمی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش کلیه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی مورد تأیید سازمان بورس در تهران در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ تشکیل می‌دهد. تعداد آن‌ها ۱۰۰۵۸ نفر شاغل در مؤسسه حسابرسی می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۷۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید چرا که گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه انجام شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان و پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. قضاوت حرفه‌ای هر شخص از طریق درک بالای شخص و هوش هیجانی نسبت به یک مسئله، تعیین‌کننده اقدام یا عملی است که آن فرد انجام می‌دهد. بنابراین هوش هیجانی، موجب تقویت تعهدپذیری حسابرسان می‌شود و احساس تعهد اخلاقی حسابرسان، احتمال تقویت قضاوت حرفه‌ای توسط حسابرس افزایش می‌یابد. همچنین نتایج نشان داد که قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

نتیجه‌گیری: توجه به هیجانات در محیط کار موجب بهبود نتایج و عملکرد حسابرس می‌گردد، این توجه و علاقه به هیجان، واکنشی در برابر افزایش عقل‌گرایی در بسیاری از حوزه‌های کاری می‌باشد. هر چند که دیدگاه غالب در ادبیات سنتی مؤید این است که حرفه حسابرسی تابع عقلانیت است و افراد در اتخاذ تصمیمات کاری بر اساس هیجانات با مشکل روبرو هستند، اما یافته‌ها نشان داد این دیدگاه که حرفه حسابرسی صرفاً تابع عقلانیت است؛ پذیرفته نبوده و باید هیجانات را به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر حرفه حسابداری و پایداری حسابرسی، مدنظر قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: حسابرس مستقل، قضاوت حرفه‌ای، پایداری حسابرسی و هوش هیجانی.

¹ sepasi@modares.ac.ir

مقدمه

قضاوت حرفه‌ای یکی از عناصر اصلی حسابرسی است. حسابرسان هم درباره استفاده درست و به جای تهیه‌کنندگان گزارش‌های مالی از استانداردهای حسابداری و هم در مورد چگونگی انجام کار حسابرسی باید پیوسته از قضاوت حرفه‌ای خود استفاده کنند. برای آنکه قضاوت حسابرسان به درستی انجام شود و این واژه مفهوم بی‌قیدی حسابرسان یا نامحدود بودن اختیارات آنها در کار حسابرسی تلقی نشود، لازم است ضمن کوشش برای شناخت مفهوم آن، عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای شناسایی شود تا روشن شود که چگونه اشخاصی شایستگی قضاوت حرفه‌ای دارند و کدام عوامل محیطی بر قضاوت حرفه‌ای آن اشخاص اثرگذار است. پایداری حسابرسی معیاری برای ارزیابی خدمات حسابرسی ارائه‌شده به مشتریان در نظر گرفته می‌شود. مؤسسات حسابرسی تابع قوانین بازار هستند و بنابراین سودآوری آنها به رابطه بین حق‌الزحمه حسابرسی و بهای تمام‌شده انجام کار بستگی دارد. بازار حسابرسی در دهه‌های گذشته به شدت رقابتی شده است و در پی بحران‌های اقتصادی اخیر بیشتر هم شده است. این محیط منجر به فشار زیاد بر صاحبکاران حسابرسی شده است و بنابراین فشارهایی که صاحبکاران بر حسابرسان وارد می‌کنند نیز افزایش یافته است. این فشارها به صورت توافق بر سر حق‌الزحمه حسابرسی و همچنین به قدرت صاحبکار در تحت‌الشعاع قرار دادن قضاوت حسابرس نمایان می‌شوند [۳۳].

در پژوهش‌های فراوانی که در خصوص اثر هیجان بر قضاوت و تصمیم‌گیری صورت پذیرفته است، نشان می‌دهد حتی تصمیمات ساده، متأثر از محتوای هیجانی محرک‌ها هستند. تصمیمات انسان را نمی‌توان منحصراً به وسیله ملزومات منطقی توضیح داد، بلکه آنها به شدت از هیجان تأثیر می‌پذیرند. یکی از مؤلفه‌های مهم در تصمیم‌گیری و قضاوت، هوش هیجانی است. همچنین برطبق استاندارد حسابرسی شماره ۲۰۰ با عنوان اهداف کلی حسابرس مستقل و انجام حسابرسی طبق استانداردهای حسابرسی، حسابرس باید قضاوت حرفه‌ای را در برنامه‌ریزی و اجرای حسابرسی صورت‌های مالی بکار گیرد. از سوی دیگر حسابرسی، یک رسیدگی فرایندی و مستمر است که سراسر با قضاوت حرفه‌ای همراه می‌باشد. در پژوهش مک‌میلن و وایت^۱ [۳۲] به این نتیجه رسیده‌اند که حسابرسان واکنش متفاوتی نسبت به شواهد حسابرسی با توجه به باورها و قضاوت‌های خود دارند. به عبارت دیگر حسابرسان نیز به عنوان یک انسان در قضاوت‌های حسابرسی خود با یک تکلیف دشواری که به تفکر اساسی نیاز است؛ روبرو می‌شوند و از هوش هیجانی خود برای قضاوت استفاده می‌نمایند [۱۵].

تأثیر مقررات و ساختار شرکت حسابرسی، سیاست‌ها و مدل‌های کسب‌وکار در قضاوت حسابرس به‌طور فزاینده در درک بهبود رویه‌های مناسب قضاوت در عملکرد حسابرسی صورت‌های مالی رو به افزایش است. نقش حسابرس در فرآیند حسابرسی انجام رسیدگی‌های مناسب به‌منظور تعیین میزان اعتبار برخی گزاره‌ها و اظهارنظر درباره یافته‌ها است. اظهارنظر حسابرس بیانگر باورها و قضاوت او است. بنابراین قضاوت و تصمیم‌گیری حسابرس جزء لاینفک فرایند حسابرسی است و بر همین اساس در فرایند حسابرسی،

¹ McMillan & White

حسابرس باید همواره قضاوت حرفه‌ای انجام دهد. بر طبق استاندارد حسابرسی شماره ۲۰۰، قضاوت حرفه‌ای حسابرس بدین گونه تعریف شده است: یکارگیری آموخته‌ها، تجارب و دانش به‌دست‌آمده درباره استانداردهای حسابرسی و حسابداری و الزامات آیین رفتار حرفه‌ای برای اتخاذ تصمیمات مناسب با توجه به شرایط کار حسابرسی. همچنین مطابق با استاندارد حسابرسی شماره ۲۰۰، اعمال قضاوت حرفه‌ای برای انجام مناسب کار حسابرسی، امری اساسی است، زیرا تفسیر الزامات آیین رفتار حرفه‌ای و استانداردهای حسابرسی و اتخاذ تصمیمات آگاهانه در تمام مراحل حسابرسی، بدون بهره‌گیری از دانش و تجربه در خصوص واقعیت‌ها و شرایط موجود میسر نیست [۶].

با توجه به اینکه، پژوهش‌های پیشین داخلی، یک شکاف اساسی پژوهشی، در این زمینه تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس و پایداری حسابرسی نشان می‌دهد، به همین منظور پژوهش حاضر تلاش می‌کند به این سؤال پاسخ دهد که هوش هیجانی چه تأثیری بر قضاوت حسابرس دارد؟ و آیا هوش هیجانی موجب تقویت پایداری حسابرسی می‌گردد؟ بر این اساس هدف اصلی پژوهش بررسی تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرس و پایداری حسابرسی می‌باشد.

پیشینه پژوهش

چارچوب نظری

پایداری حسابرسی اصطلاحی است که توسط بسیاری از محققین ذکر شده است و اساساً تحت دو دیدگاه متفاوت قابل درک است. اول، پایداری حسابرسی به شهرت مؤسسات حسابرسی و کیفیت حسابرسی اشاره دارد که یک پذیرش عمومی است که به مؤسسات حسابرسی کمک می‌کند تا فعالیت خود را حفظ کنند و مشتریان بیشتری جذب مؤسسه شود. تاپایوم و همکاران^۱ [۳۴] و های و همکاران^۲ [۲۷] توافق کردند که بهبود کیفیت حسابرسی بهترین راه حل برای رسیدن به اهداف پایداری حسابرسی و یک امر اطمینان بخش برای ادامه فعالیت‌های حسابرسی است. دوم، پایداری حسابرسی معیاری برای ارزیابی خدمات حسابرسی ارائه شده به مشتریان در نظر گرفته می‌شود. کوین^۳ [۲۱] این تعریف را تایید کرده است و اذعان می‌دارد که پایداری حسابرسی به عنوان یک فعالیت ارزیابی بر سه عامل اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی تمرکز دارد [۳۳].

قضاوت در حسابداری زمانی استفاده می‌شود که نیاز به پیش‌بینی شرایط، رویدادها و ارزیابی وضعیت موجود در شرایط عدم قطعیت باشد. قضاوت حسابرسان یکی از این مواردی است که به مشکلات اساسی حسابرسی می‌پردازد که اطمینان حاصل شود که تحریف بااهمیت و پیامدهای جدی برای کسانی که از کارهای حسابرسی استفاده می‌کنند و برای خود حسابرس ها وجود نداشته باشد؛ وجود نخواهد داشت. قضاوت حسابرسی، عامل بسیار مهمی برای تضمین کیفیت حسابرسی در فرآیند حسابرسی است. در

1 Thapayom et al

2 Hai et al

3 Coyne

پژوهش مرکز حسابرسی کیفیت ایالات متحده، یک قضاوت موفق فرآیند شامل پنج مرحله بود: (۱) شناسایی و شناسایی مشکل را حل کنید، (۲) حقایق و اطلاعات را جمع آوری کنید، شناسایی ادبیات مربوطه، (۳) انجام تجزیه و تحلیل و شناسایی گزینه های جایگزین، (۴) تصمیم گیری، (۵) بررسی و تکمیل مستندات و منطق نتیجه گیری.

هوش هیجانی در بسیاری از مطالعات مختلف بسیار جالب توجه است. بیشترین تعریفی که به طور گسترده پذیرفته شده است، تعریف سالوی و مایر [۳۲] بیان می کند که هوش هیجانی است توانایی درک و بیان احساسات، جذب حساسات در فکر، درک و استدلال با احساس، و تنظیم عاطفه در خود و دیگران است. هوش هیجانی راه خوبی برای کاهش استرس، برقراری ارتباط مؤثر و غلبه بر موانع است. هوش هیجانی متشکل از پنج جزء کلیدی است. مهارت های درون فردی، مهارت های بین فردی، قابلیت سازگاری، مدیریت استرس و مهارت اجتماعی [۳۳].

یانگ^۱ [۳۵] در حسابداری و حسابرسی، هوش هیجانی را روندی می دانند که می تواند بر قضاوت در کار حسابرسان تأثیر بگذارد. این قضاوت های حرفه ای موجب کاهش ریسک حسابرسی در نتیجه بهبود کارایی حسابرسی و کیفیت آن می گردد. همچنین، تاپایوم و همکاران [۳۴] و فان و همکاران [۳۳] استدلال کردند که اگر ارزیابی مستمر عملکرد مؤسسات حسابرسی در ارتقای کیفیت حسابرسی پایدار حفظ شود؛ این امر موجب پایداری حسابرسی مؤسسات حسابرسی می گردد.

بسط فرضیه های پژوهش

قضاوت های اشتباه اغلب ناشی از اشتباه در تصمیم گیری هاست. بنابراین برای بهبود تصمیم گیری ها باید اشتباهات در قضاوت ها شناسایی و حداقل شود. پاسخ تعداد زیادی از موضوعات و ابهامات که زائیده ماهیت حسابرسی است تنها با اتکای به قضاوت حرفه ای مقدور است [۱۲]. قضاوت حرفه ای از دو کلمه قضاوت و حرفه ای تشکیل شده است. بسیاری از رشته ها از مفهوم قضاوت حرفه ای بهره می برند. کارشناسان می گویند بسیاری از تصمیمات اتخاذ شده با توجه به قضاوت حرفه ای شان می گیرد، ولی معمولاً قادر به تبیین یا تشریح آن نیستند. به این ترتیب، موقعیت هایی به وجود می آید که تصمیم گیری های غیر حرفه ای یا اشتباه بدون ارائه دلایل منطقی پذیرفته می شود. از این رو، عواقب ناشی از استفاده نامناسب از قضاوت حرفه ای می تواند به مشکلات جدی با پیامدهای منفی اقتصادی، مالی و اجتماعی منجر شود [۱۳]. از طرفی، کیفیت حسابرسی به عنوان عامل تعیین کننده عملکرد حسابرسی، تابع عوامل متعددی از قبیل توانایی های حسابرسان (شامل دانش، تجربه، قدرت تطبیق و کارایی فنی) و اجرای حرفه ای (شامل استقلال، عینیت، مراقبت حرفه ای، تضاد منافع و قضاوت) است. بر این اساس، به نظر می رسد ویژگی های فردی حسابرسان بتواند کیفیت حسابرسی مستقل را تحت تأثیر قرار دهد [۱۰]. ویژگی های روان شناختی

1. Yang

حسابرسان نیز می‌تواند بر نحوه عملکرد آنها اثر بگذارد. قضاوت حرفه‌ای، پاسخگویی و انگیزش به‌عنوان ویژگی‌های روان‌شناختی بااهمیت حسابرسان، از جنبه‌های مهم عمل مبتنی بر شواهد است [۳۱]. از طرفی، افراد دارای هوش هیجانی بالا هنگام افشای اقدامات غیراخلاقی تمایل دارند کمترین اختلال ناشی از هشداردهی به‌وجود آید و از رفتارهای تلافی‌جویانه شدید اجتناب می‌کنند. این افراد نسبت به احساسات خود و دیگران آگاهی بیشتری دارند و آنها توانایی درک اطلاعات عاطفی، توجه به روابط بین آنها و مدیریت دقیق احساسات را دارند و می‌توانند به‌راحتی ارتباطات عاطفی با سرپرستان خود را تقویت کنند [۲۹]. نظریه الگوی القای عاطفی توسط فورگز^۱ [۲۵] مطرح شد که در این نظریه بیان می‌شود هنگامی که افراد با یک تکلیف دشواری که به تفکر اساسی نیاز دارد روبرو می‌شوند، به‌طور گسترده‌ای از هوش هیجانی استفاده می‌کنند. نقش هوش هیجانی در جنبه‌های گوناگون زندگی فردی، اجتماعی، قضاوت و تصمیم‌گیری، باعث شده است که این سازه به‌عنوان یک موضوع مورد علاقه پژوهشگران برای پژوهش مطرح شود. همچنین، اسماعیل^۲ [۳۰]، در پژوهش خود نشان داد که هوش هیجانی بر مدیریت احساسات و قضاوت اخلاقی کارکنان مؤثر است. حسابرسان نیز بایستی مهارت‌های هوش هیجانی قوی داشته باشند، از این جهت که عملکرد آنها را در زمینه تصمیم‌گیری استراتژیک، روابط با مشتری، رهبری و کار گروهی ارتقا می‌دهد [۳۵]. با توجه به مطالب بیان شده هوش هیجانی می‌تواند قضاوت حرفه‌ای حسابرسان را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به مطالب بیان‌شده فرضیه زیر تدوین شده است:

۱. مؤلفه‌های هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی تأثیر دارد.

پایداری حسابرسی به‌عنوان معیار ارزیابی خدمات حسابرسی ارائه‌شده به مشتریان در نظر گرفته می‌شود. کوین^۳ [۲۱]، پایداری حسابرسی را به‌عنوان فعالیت‌های ارزیابی و بررسی با تمرکز به سه عامل اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی در نظر گرفته است. بنابراین، پایداری حسابرسی موضوع پژوهش بسیاری از پژوهشگران مختلف بوده است و بسته به روش‌های رویکرد، عوامل مختلفی (از جمله، عوامل مؤسسات حسابرسی، عوامل مشتریان حسابرسی و عوامل دیگر) بر پایداری حسابرسی تأثیر می‌گذارند. یکی از عوامل مؤسسات حسابرسی که می‌تواند بر پایداری حسابرسی تأثیر بگذارد، مؤلفه‌های هوش هیجانی حسابرسان می‌باشد [۳۳]. تاپایوم و همکاران^۴ [۳۴]، یک مدل برای جهت‌گیری هوش هیجانی در نظر گرفته است که شامل ۵ عامل می‌باشد: شایستگی آگاهی درون‌فردی، قابلیت روابط بین‌فردی، توانایی مدیریت استرس، پتانسیل سازگاری محیطی و تمرکز بر خلاقیت خلق و خو. نتایج پژوهش ایشان نشان داد که دو بعد جهت‌گیری هوش هیجانی شامل شایستگی آگاهی درون‌فردی و تمرکز بر خلاقیت خلق و خو رابطه مثبت معناداری با دستیابی به حسابرسی مستمر و پایداری حسابرسی دارند. به‌علاوه، پتانسیل سازگاری محیطی رابطه مثبت معناداری با دستیابی به حسابرسی مستمر دارد که دستیابی به حسابرسی مستمر نیز بر

¹ Forgas

² Ismail

³ Coyne

⁴ Thapayom et al.

پایداری حسابرسی تأثیرگذاری مثبت دارد. در واقع، حسابرسان با جهت‌گیری هوش هیجانی بالا باعث افزایش دستیابی به حسابرسی مستمر می‌شوند که آنها را به سمت پایداری حسابرسی سوق می‌دهد. گرچه مؤلفه‌های هوش هیجانی در پژوهش‌های مختلف می‌تواند متفاوت باشد، با این حال، انتظار بر این است که همواره مؤلفه‌های هوش هیجانی می‌توانند رابطه مثبت معناداری با پایداری حسابرسی داشته باشند [۳۳]، بنابراین می‌توان این‌گونه استدلال نمود هوش هیجانی نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری حسابرسی دارد، با توجه به مطالب فوق فرضیه زیر تدوین شده است:

۲. مؤلفه‌های هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی تأثیر دارد.

پایداری پروژه‌های حسابرسی (دیدگاه محدود) و پایداری کارهای حسابرسی انجام شده با درخواست مشتریان (دیدگاه گسترده)، حسابرسی از دیدگاهی گسترده، خدماتی است که از انتظارات جامعه، سرمایه‌گذاران، مالکان و سایر اشخاص علاقه‌مند به وضعیت مالی یک واحد تجاری (شرکت‌ها، شرکت‌ها، واحدهای بخش دولتی و غیره) نشأت می‌گیرد. از سوی دیگر، عدم وجود پایداری حسابرسی زمانی رخ می‌دهد که حسابرسان نتوانند کار حسابرسی را با رعایت معیارهای حسابرسی انجام دهد که این موضوع موجب کاهش اعتماد عمومی نسبت به مؤسسات حسابرسی و در نتیجه مانع توسعه و گسترش حرفه حسابرسی می‌شود [۳۳].

پایداری حسابرسی به عنوان بخشی از سیستم نظارتی، نقش قابل توجهی بر حصول اطمینان و اعتباربخشی گزارشگری مالی دارد. در واقع پایداری حسابداری موجب تقویت کیفیت اطلاعات حسابداری می‌شود [۱۱]، و عوامل مختلفی پایداری حسابرسی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. قضاوت حسابرسی یکی از عواملی است که می‌تواند پایداری حسابرسی تأثیرگذار باشد. اجلی [۱] معتقد است قضاوت یکی از مهمترین عناصر حرفه حسابرسی است و حسابرسان برای حفظ اعتماد عمومی و همچنین حفظ جایگاه خود نیازمند قضاوت حرفه‌ای هستند. از طرفی با توجه شرایط رقابتی شدید حرفه حسابرسی، ضرورت دارد تا حسابرسان برای حفظ جایگاه خود، خدمات با کیفیتی ارائه دهند [۱]. برای اساس قضاوت حسابرسان نقش قابل توجهی بر تداوم فعالیت آنها دارد و می‌تواند پایداری حسابرسی را تحت الشعاع قرار دهد. با توجه به مطالب بیان شده فرضیه زیر تدوین شده است:

۳. قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی تأثیر دارد.

پیشینه داخلی:

رستمی مازویی و صالحی مریدانی [۶] در پژوهشی به بررسی هوش هیجانی، توانایی درک و مدیریت احساسات خود و دیگران به عنوان یک عامل کلیدی در مقابله با فشار در یک زمینه حسابرسی پرداختند و به دنبال شناسایی هوش هیجانی به عنوان عامل کلیدی در برخورد با احساسات و فشار در یک زمینه حسابرسی است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد، فشار بودجه زمانی بر قضاوت حسابرسان تأثیر مثبت و معنی دار دارد و در صورت وجود متغیر تعدیلگر هوش هیجانی بی تأثیر می‌باشد. همچنین نتایج گزارش شده نشان دهنده این است که، فشار مشتری بر قضاوت حسابرسان بی تأثیر است اما در صورت

وجود متغیر تعدیلگر هوش هیجانی تأثیر مثبت و معنی دار دارد. مجتبی عدیلی و همکاران [۹] در پژوهش خود به این نتیجه رسیده اند که رفتار حسابرسان منعکس کننده ویژگی های شخصیتی آنها می باشند و ویژگی های شخصیتی تأثیر با اهمیتی بر انگیزه رفتاری آنها دارد.

رحیمی آشتیانی و همکاران [۵] در پژوهشی به بررسی تأثیر هوش هیجانی، اخلاقی و فرهنگی بر عملکرد حسابرسی و ارتباط حسابرس آنها با سلامت مالی بنگاه ها، با مطالعه اثر تعدیلی جنسیت حسابرس پرداختند بر اساس نتایج بدست آمده هوشهای سه گانه بصورت مستقیم بر عملکرد حسابرس تأثیر دارند و عملکرد حسابرس نیز بر سلامت مالی تأثیر دارد و بر این اساس هوشهای سه گانه با واسطه عملکرد حسابرس بر سلامت مالی بنگاههای اقتصادی تأثیر دارند. در بررسی اثر تعدیلگر جنسیت در تأثیر هوش های سه گانه بر عملکرد حسابرس مشخص شد که هوش هیجانی و هوش اخلاقی اثر تعدیلگر دارند، اما این اثر برای هوش فرهنگی تأیید نشد. این بدان معناست که عملکرد گروه زنان و مردان دارای هوش های متفاوت، عملکرد متفاوتی دارند. بررسی میزان اثر گذاریها نشان داد که این مقدار برای هر دو هوش هیجانی و اخلاقی در گروه زنان نسبت به مردان بیشتر است.

صالحی و همکاران [۷] در پژوهشی به بررسی هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد حسابرس با نقش واسطه سرمایه فکری می باشد. این پژوهش از نوع کاربردی بوده و حجم جامعه ی پژوهش شامل ۱۲۳ نفر از حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی و سازمان حسابرسی اهواز در سال ۱۳۹۷ می باشد. که با رجوع به جدول مورگان، حجم نمونه ۹۲ نفر تعیین گردید. نتایج به طور کلی نشان داد که بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نقش میانجی متغیر سرمایه فکری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرس مورد تأیید قرار گرفت.

حساس یگانه و عموزاده مهدرجی [۳] در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر قضاوت حرفه ای (اخلاقی) حسابرسان و فشارهای وارده بر آن ها پرداخته اند. این پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه افراد شاغل در مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی با رتبه حسابرس ارشد به بالا بودند که تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران معادل ۱۹۲ نفر برآورد گردید. نتایج آنها نشان داد که اندازه موسسه و تجربه حسابرس با فشارهای وارده بر حسابرسان رابطه معکوس و با قضاوت حرفه ای آن ها، رابطه مستقیم و معناداری دارند.

نیکبخت و همکاران [۱۶] در پژوهشی به بررسی اثر اغواگری مدیریت و انگیزه های مدیریت نسبت به مدیریت سود و ارتباط کمیته حسابرسی با حسابرس مستقل بر کیفیت قضاوت حسابرس پرداخته اند. شرکت کنندگان در آزمایش، مدیران مؤسسات حسابرسی می باشند و این پژوهش در سال ۱۳۹۸ انجام شده است. همچنین روش آزمون آماری تحلیل کوواریانس چند متغیره می باشد. نتایج پژوهش حاصل از تحلیل بر روی داده های استخراج شده از ۶۴ نفر از مدیران مؤسسات حسابرسی، حاکی از آن است که "اغواگری مدیریت"، "انگیزه های مدیریت نسبت به مدیریت سود" و "ارتباط کمیته حسابرسی با حسابرس مستقل" بر کیفیت قضاوت حسابرس تأثیر مثبت و معناداری دارد و همچنین تعامل "اغواگری مدیریت و

انگیزه‌های مدیریت نسبت به مدیریت سود"، "انگیزه‌های مدیریت نسبت به مدیریت سود و ارتباط کمیته حسابرسی با حسابرِس مستقل" و "اغواگری مدیریت و انگیزه‌های مدیریت نسبت به مدیریت سود و ارتباط کمیته حسابرسی با حسابرِس مستقل" بر کیفیت قضاوت حسابرِس تأثیر مثبت و معناداری دارد. رجب دری و همکاران [۴] در پژوهشی به بررسی رابطه نظریه‌های اخلاقی و رفتار اخلاقی در قضاوت حسابرسان پرداخته‌اند. این پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی-همبستگی بوده و جامعه آن شامل حسابرسان مختلف کشور است که ۱۶۴ نفر از آنان با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای آزمون فرضیه‌ها نیز از تحلیل معادلات ساختاری و نرم‌افزار **Smart PLS** استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین نظریه‌های موردبررسی و رفتار اخلاقی در حسابرسان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، آنها نشان داد که دیگر گرای، عدالت گرای، خیر گرای و فضیلت محور رابطه مثبت و معناداری با رفتار اخلاقی در حسابرسان دارد. افزون بر آن، رابطه معناداری بین نظریه‌های وظیفه گرای و سودگرایی با رفتار اخلاقی در حسابرسان مشاهده نشد.

پیشینه خارجی:

های و همکاران [۲۷] در پژوهشی به بررسی تأثیر آیین رفتار حرفه‌ای را بر چگونگی قضاوت‌های حسابرسی در دو گام انگیزشی و عمل‌گرایانه پرداخته‌اند. در این تحقیق روش پیمایشی با طرح تجربی مستقل شامل چهار موقعیت آزمایشی به کار رفته است. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه و در قالب طرح پس آزمون با گروه نظارت به روش میدانی جمع‌آوری شده است. نتایج تحلیل‌های آماری مبین آن است که تأثیر آیین رفتار حرفه‌ای بر انگیزش و عملکرد حسابرسان معنادار است. همچنین جنسیت نیز بر قضاوت حسابرسی مؤثر بوده و زنان، قضاوت‌های اخلاقی‌تری اعمال نموده‌اند.

فان و همکاران [۳۳] در پژوهشی به بررسی تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد حسابرِس پرداخته‌اند. حجم نمونه‌ی پژوهش شامل ۷۹۹ نفر از حسابرسان می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها از آزمون هوش هیجانی برادبری و برای عملکرد از پرسشنامه استاندارد استفاده شده است. این پژوهش، به لحاظ هدف، کاربردی و روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. داده‌ها با استفاده از پرسش نامه استاندارد جمع‌آوری شده و با استفاده از نرم‌افزار **SPSS** و **Amos** مورد ارزیابی قرار گرفته اند. تحلیل‌های الگویابی معادلات ساختاری برازندگی الگوی پیشنهادی را با داده‌ها مورد حمایت قرار داده اند. متغیر هوش هیجانی به عنوان متغیر مستقل پژوهش و متغیر عملکرد حسابرِس به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شدند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان از وجود اثر مثبت و معناداری بین هوش هیجانی و عملکرد حسابرِس دارد و همچنین از ابعاد چهار گانه هوش هیجانی دو بعد خود آگاهی و مدیریت روابط دارای اثر مثبت و معناداری بر عملکرد می‌باشد و دو بعد خود مدیریتی و آگاهی اجتماعی به تنهایی بر عملکرد افراد دارای اثر معنادار نمی‌باشد.

باتاچارجی و همکاران^۱ [۱۷] در پژوهشی به بررسی تأثیر زمان پاسخ‌دهی و سهولت پردازش پیغام‌ها بر قضاوت کارکنان حسابرسی پرداخته‌اند. یافته‌های آنها نشان داد هنگامی که ایمیل روان‌تری در اختیار کارکنان قرار گیرد، تردید زمانی حسابرس کاهش می‌یابد. به علاوه، زمانی که مشتری پاسخ ایمیل روان‌تری در مواقع پاسخ فوری ارائه می‌دهد، تردید حسابرس کاهش می‌یابد. همچنین نتایج آنها نشان می‌دهد که اگر مدیریت مشتری وقت خود را برای پاسخ دادن به ایمیل حسابرس صرف کند، ممکن است شک و تردید حسابرس را کاهش دهد، به‌ویژه اگر مشتری پاسخی روان داشته باشد. به‌طور کلی یافته‌های آنها نشان می‌دهد که زمان پاسخ‌دهی و سهولت پردازش پیغام‌ها بر قضاوت کارکنان حسابرسی تأثیر قابل‌توجهی دارند.

ایندریاتی و همکاران^۲ [۲۸] در پژوهشی به بررسی تأثیر هیجانات، حالات و استرس حسابرس بر قضاوت حسابرسی پرداخته‌اند. حجم نمونه‌ی پژوهش شامل نمونه از حسابرسان کشور جاکارتا می‌باشد. پژوهش آنها، به لحاظ هدف، کاربردی و روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار **SPSS** تحلیل نمود. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که احساسات عاطفی بر قضاوت حسابرسی تأثیر معنادار و معناداری دارد، در حالی که خلق‌وخوی تأثیری بر قضاوت حسابرسی ندارد و همچنین آنها نشان داد که استرس شغلی و هیجانات تأثیر مثبت و معناداری بر قضاوت حسابرسی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به این‌که انتظار می‌رود نتایج حاصل از این پژوهش در امر تصمیم‌گیری موردتوجه مدیران مالی، سرمایه‌گذاران و دیگر ذینفعان قرار گیرد، لذا این پژوهش از منظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی است؛ همچنین از آنجاکه پژوهش به بررسی ارتباط بین چند متغیر می‌پردازد، پژوهش از لحاظ ماهیت و روش از نوعی توصیفی همبستگی می‌باشد.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری پژوهش کلیه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی مورد تأیید سازمان بورس در تهران می‌باشد که تعداد آن ۱۰۰۵۸ نفر شاغل در مؤسسه حسابرسی می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۷۰ نفر به عنوان نمونه آماری در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ که قلمرو زمانی پژوهش است، انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری در دسترس می‌باشد.

اهداف پژوهش

با توجه به مطالب و مبانی نظری و همچنین فرضیه‌های پژوهش که در بخش‌های قبل تشریح شد، اهداف این پژوهش به‌صورت زیر مطرح می‌شود:

۱. بررسی تأثیر مؤلفه‌های هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسی.
۲. بررسی تأثیر مؤلفه‌های هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی.

1 . Bhattacharjee Et al

2 . Indriaty Et al

۳. بررسی تأثیر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل

متغیر مستقل این پژوهش، هوش هیجانی و ویژگی‌های آن می‌باشد. سنجش هوش هیجانی از طریق پرسشنامه استاندارد هوش هیجانی شرینگ (۱۹۹۴) که شامل ۳۳ سؤال می‌باشد.

متغیرهای وابسته

متغیرهای وابسته این پژوهش، قضاوت حرفه‌ای حسابرس و پایداری حسابرسی می‌باشد.

۱- قضاوت حرفه‌ای حسابرس: سنجش قضاوت حرفه‌ای حسابرس از طریق پرسشنامه استاندارد کوهن و همکاران (۲۰۱۷) که شامل ۵ سؤال می‌باشد، استفاده شده است.

۲- قضاوت حرفه‌ای حسابرس: جهت سنجش پایداری حسابرسی از طریق پرسشنامه خودساخته که شامل ۵ سؤال می‌باشد، استفاده شده است.

لازم به ذکر است پاسخ‌دهندگان با استفاده از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای ۱= کاملاً مخالفم؛ ۲= مخالفم؛ ۳= نظری ندارم؛ ۴= موافقم؛ ۵= کاملاً موافقم، به گزاره‌ها پاسخ می‌دهند.

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، جهت محاسبه و آماده‌سازی متغیرها از نرم‌افزار آفیس ۲۰۱۶ استفاده می‌گردد و برای آزمون فرضیه‌ها از نرم‌افزارهای **Lisrel** و **SPSS** برای تحلیل همبستگی بین متغیرها و سایر آزمون‌ها استفاده می‌شود.

آمار توصیفی

شاخص‌های توصیفی (شامل میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) متغیرهای پژوهش در جدول (۱) گزارش شده است.

جدول (۱): میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
قضاوت حسابرس	۴/۴۴	۰/۴۸	-۰/۵۹	-۰/۴۳
پایداری حسابرسی	۴/۱۰	۰/۷۴	-۰/۸۳	۱/۰۵
هوش هیجانی	۳/۶۷	۰/۴۵	-۰/۳۴	۰/۲۸
ویژگی‌های درون فردی (خودآگاهی)	۳/۴۷	۰/۵۸	-۰/۴۱	۱/۱۹
ویژگی‌های برون فردی (خودانگیزی)	۳/۲۷	۰/۶۰	-۰/۴۶	۱/۷۸
ویژگی‌های کنترل استرس (خودکنترلی)	۳/۶۲	۰/۴۸	۰/۰۸	۱/۲۹
ویژگی‌های سازگاری (همدلی)	۳/۸۴	۰/۷۰	-۰/۷۱	۰/۰۵

۰/۶۰	-۰/۹۰	۰/۷۳	۴/۱۶	ویژگی‌های خلاقیت و تمرکز (مهارت‌های اجتماعی)
------	-------	------	------	--

همان‌طور که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود، میانگین هر سه متغیر قضاوت حسابرس، پایداری حسابرسی و هوش هیجانی از مقدار متوسط (یعنی ۳) بزرگ‌تر شده است. همچنین، میانگین مؤلفه‌های هوش هیجانی، از مقدار متوسط بزرگ‌تر شده است. شاخص چولگی برای تمامی متغیرها در بازه (۲، -۲) و شاخص کشیدگی آن‌ها در بازه (۳، -۳) قرار دارد.

پایایی ابزار گردآوری داده‌ها

جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه در این پژوهش، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد، در صورتی که میزان ضریب آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد ابزار پژوهش از پایایی لازم برخوردار خواهد بود. مقدار پایایی پرسشنامه محاسبه شده بر اساس ضریب آلفای کرونباخ در جدول (۲) گزارش شده است.

جدول (۲): پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ

متغیر	تعداد سؤال‌ها	آلفای کرونباخ محاسبه شده در این پژوهش
قضاوت حسابرس	۵	۰/۷۸۰
پایداری حسابرسی	۵	۰/۸۷۱
هوش هیجانی	۳۳	۰/۸۶۰
ویژگی‌های درون فردی (خودآگاهی)	۸	۰/۸۳۶
ویژگی‌های برون فردی (خودانگیزی)	۷	۰/۷۲۸
ویژگی‌های کنترل استرس (خودکنترلی)	۷	۰/۸۷۵
ویژگی‌های سازگاری (همدلی)	۶	۰/۷۶۴
ویژگی‌های خلاقیت و تمرکز (مهارت‌های اجتماعی)	۵	۰/۷۹۵

همان‌طور که در جدول (۲) ملاحظه می‌شود، میزان آلفای کرونباخ برای تمامی سازه‌های پرسشنامه و ابعاد آن‌ها از ۰/۷ بزرگ‌تر شده، لذا پرسشنامه از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش با استفاده از دو شاخص چولگی و کشیدگی

در این پژوهش جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش از دو شاخص چولگی و کشیدگی استفاده شد. اگر مقدار شاخص چولگی برای هر متغیر در بازه (۲، -۲) و مقدار شاخص کشیدگی در بازه (۳، -۳) قرار داشته باشد، آن متغیر دارای توزیع نرمال می‌باشد (کلاسن ۱، ۲۰۱۱). همان‌طور که در جدول (۱) ملاحظه می‌شود مقدار عددی شاخص چولگی برای تمامی متغیرها در بازه (۲، -۲) و مقدار

عددی شاخص کشیدگی در بازه $(+3, -3)$ قرار دارد. بنابراین، تمامی متغیرها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

برآزش مدل

به‌منظور برآزش مدل، از مدل‌یابی معادلات ساختاری با به کارگیری روش حداکثر درستنمایی ۱ در نرم‌افزار لیزرل استفاده شد. در این مدل، متغیر هوش هیجانی به عنوان متغیر مکنون برون‌زا و متغیرهای قضاوت حسابرِس و پایداری حسابرسی به عنوان متغیر مکنون درون‌زا در نظر گرفته شدند. به‌منظور برآزش مدل پژوهش از شاخص‌های برآزندگی مدل معادلات ساختاری استفاده به عمل آمد که مقادیر برآورد شده در جدول (۳) ارائه شده است.

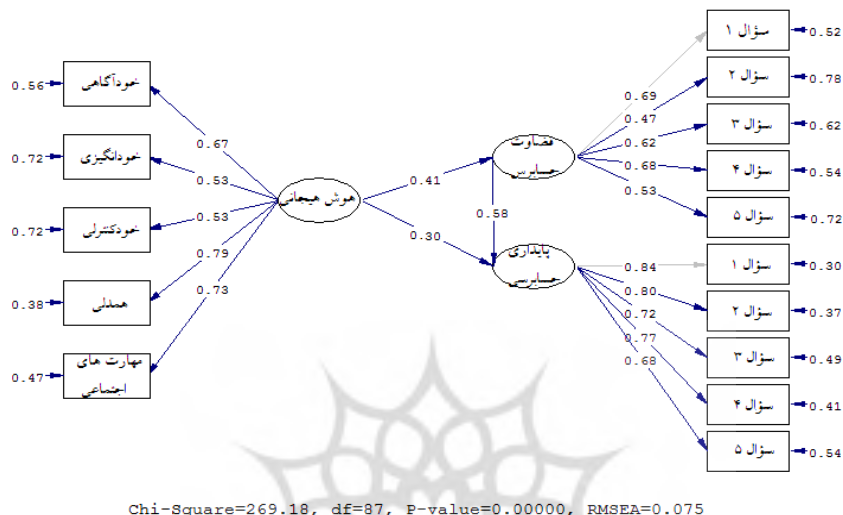
جدول (۳): محدوده دامنه شاخص و خوبی برآزش

شاخص برآزندگی	معادل فارسی	برآزش خوب	مقدار محاسبه شده
χ^2 / df	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی	$df \leq \chi^2 \leq 5$	۳/۰۹
RMSEA ^۲	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	$RMSEA \leq 0.08$	۰/۰۷۵
GFI ^۳	شاخص نیکویی برآزش	$0.90 \leq GFI \leq 1$	۰/۸۸
AGFI ^۴	شاخص نیکویی برآزش اصلاح شده	$0.90 \leq AGFI \leq 1$	۰/۸۴
IFI ^۵	شاخص برآزندگی افزایشی	$0.90 \leq IFI \leq 1$	۰/۹۱
NFI ^۶	شاخص برآزش هنجاریافته	$0.90 \leq NFI \leq 1$	۰/۹۰
NNFI ^۷	شاخص برآزش هنجار نشده	$0.90 \leq NNFI \leq 1$	۰/۸۹
CFI ^۸	شاخص برآزش مقایسه‌ای	$0.90 \leq CFI \leq 1$	۰/۹۱

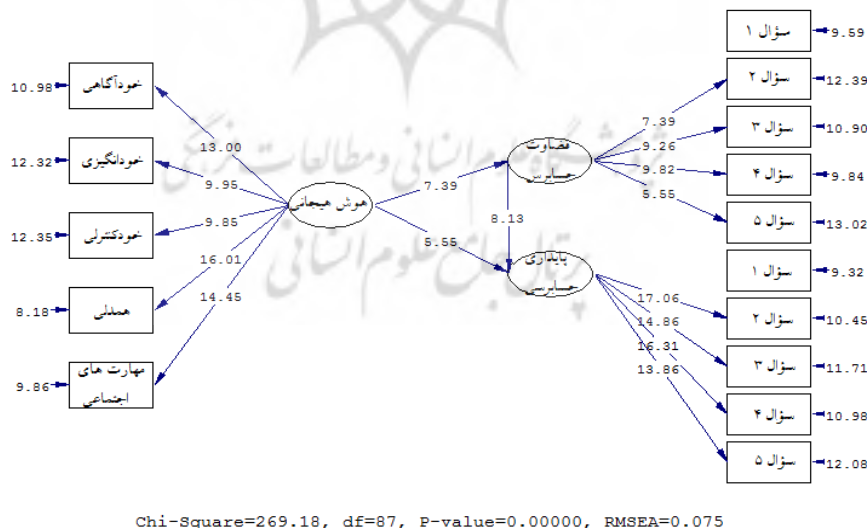
همان‌طور که در جدول (۳) ملاحظه می‌شود، مقدار کای دو به درجه آزادی ۳/۰۹ و کوچک‌تر از ۵ می‌باشد. همچنین جذر میانگین مربعات خطای برآورد برابر با ۰/۰۷۵ و بین ۰/۰۸ تا ۰/۱ قرار دارد. با توجه به

- 1 Maximum Likelihood Estimation Method
- 2 Root Mean Square Error Of Approximation
- 3 Goodness Of Fit Index
- 4 Adjusted Goodness Of Fit Index
- 5 Incremental Fit Index
- 6 Normal Fit Index
- 7 Non-Normal Fit Index
- 8 Comparative Fit Index

اینکه شاخص برازندگی افزایشی، شاخص برازندگی هنجاریافته و شاخص برازش مقایسه‌ای همگی از ۰/۹ بزرگ‌تر شده‌اند. لذا مدل برازش خوبی را نشان داده و مورد تأیید است. نتایج روابط ساختاری بین متغیرهای مدل پژوهش در شکل (۱) و شکل (۲) نشان داده شده است.

شکل (۱): مدل تخمین استاندارد مبتنی بر ضرایب همبستگی دوتائی مدل مفهومی

شکل (۲): مدل اعداد معناداری مدل مفهومی

فرضیه اول: هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه اول پژوهش که به بررسی تأثیر مثبت و معنی‌دار هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان می‌پردازد، با توجه به ضریب مسیر $0/41$ (شکل ۱) و مقدار تی $7/39$ (شکل ۲) در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت، زیرا آماره تی خارج از بازه $(1/96, -1/96)$ قرار گرفته است. همچنین با توجه به مثبت بودن علامت ضریب مسیر می‌توان گفت این تأثیر مثبت می‌باشد. بنابراین فرضیه اول پژوهش در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت. به بیان دیگر، هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه دوم: هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه دوم پژوهش که به بررسی تأثیر مثبت و معنی‌دار هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی می‌پردازد، با توجه به ضریب مسیر $0/30$ (شکل ۱) و مقدار تی $5/55$ (شکل ۲) در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت، زیرا آماره تی خارج از بازه $(1/96, -1/96)$ قرار گرفته است. همچنین با توجه به مثبت بودن علامت ضریب مسیر می‌توان گفت این تأثیر مثبت می‌باشد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت. به بیان دیگر، هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه سوم: قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

فرضیه سوم پژوهش که به بررسی تأثیر مثبت و معنی‌دار قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی می‌پردازد، با توجه به ضریب مسیر $0/58$ (شکل ۱) و مقدار تی $8/13$ (شکل ۲) در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت، زیرا آماره تی خارج از بازه $(1/96, -1/96)$ قرار گرفته است. همچنین با توجه به مثبت بودن علامت ضریب مسیر می‌توان گفت این تأثیر مثبت می‌باشد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش در سطح خطای $0/05$ مورد تأیید قرار گرفت. به بیان دیگر، قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش نقش تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرسان و پایداری حسابرسی است. جامعه آماری پژوهش کلیه حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی مورد تأیید سازمان بورس در تهران در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس نظرات ۳۷۰ نفر از حسابرسان شاغل در مؤسسات حسابرسی مورد تأیید سازمان بورس در تهران تجزیه و تحلیل گردید. یافته‌ها نشان داد که هوش هیجانی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. قضاوت حرفه‌ای مسئله مهمی برای حسابرسان و حسابرسی بوده و می‌توان گفت که سنگ بنای حسابرسی را تشکیل می‌دهد که می‌تواند مؤید تخصص حسابرسان مدنظر قرار گیرد. در حسابرسی، قضاوت حرفه‌ای مربوط به آموزش، تمرین دانش و تجربه و ... عوامل می‌باشد. یافته‌های این پژوهش نشان داد هوش هیجانی یکی دیگر از عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه‌ای

حسابرسان محسوب می‌شود. دیاموند [۲۳] برخی ویژگی‌ها مانند درون فردی است که می‌تواند افراد را به سمت و سوی بهبود عملکرد سوق دهد. افزون بر این نیاز به موفقیت تابع انتظاراتی است که بر مبنای استانداردهای فردی (برتری و موفقیت) قرار دارد. عملکرد فعلی فرد با انتظارات وی در خصوص موفقیت و برتری یافتن مقایسه می‌شود. افرادی که موفقیت برایشان مهم است، تمایل زیادی دارند تا توانمندی‌هایشان را فراتر از وظایف، نشان دهند. بنابراین هوش هیجانی و مؤلفه‌های هوش هیجانی در کنار هوش کلی و اختصاصی موجب بهبود قضاوت حرفه‌ای حسابرسان شود. در واقع هوش هیجانی از طریق استفاده هوشمندانه از عواطف و احساسات حسابرس که شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها و خصایص فردی وی است، باعث می‌شود حسابرس به‌طور آگاهانه در محاسبات خود حرفه‌ای رفتار کند و قضاوت حرفه‌ای داشته باشد. بعلاوه درک و هوش افراد به صورت مداوم و کامل و به‌طور بالقوه بر بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها، باورها و تعهدات تأثیرگذار باشد. هوش هیجانی می‌تواند به عنوان نمونه‌ای از خصایص یا ویژگی‌های ذاتی محسوب می‌شود که تمایل به موفقیت را افزایش می‌دهد و این موضوع موجب خواهد شد تا قدرت درکی و کنجکاوی فرد افزایش یابد. در مقابل عدم درک کافی یک مشکل اخلاقی، شرط لازم یا پیش‌نیاز مقاصد اخلاقی است؛ به گونه‌ای که اگر فرد برخی از مفاد اخلاقی در یک وضعیت مشکل را درک نکند، متعاقب آن رفتار غیرحرفه‌ای خواهد داشت. بنابراین قضاوت حرفه‌ای هر شخص از طریق درک بالای شخص از یک مسئله، تعیین‌کننده اقدام یا عملی است که آن فرد انجام می‌دهد. این نتایج همسو با نتایج پژوهش‌های صالحی و همکاران [۷]، مرادی و افشار ایمانی [۱۴]، فان و همکاران [۲۳] و ایندیریاتی و همکاران [۲۸] می‌باشد.

همچنین یافته‌ها مؤید تأثیرگذاری هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی است. یکی از شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی، پایداری حسابرسی است. در واقع فرایند حسابرسی پایداری بیشتری داشته باشد، شناخت حسابرس از فعالیت‌های و رویدادهای مالی صاحبکار بیشتر شده و دانش کافی نسبت به گزارشگری صاحبکار خواهد داشت که این موضوع موجب افزایش کیفیت حسابرسی خواهد شد. توجه به هیجانات در محیط کار موجب بهبود عملکرد و نتایج می‌گردد، به نظر می‌رسد که این توجه و علاقه نشان داده شده به هیجان، واکنشی در برابر افزایش عقل‌گرایی در بسیاری از حوزه‌های زندگی شخصی و عمومی افراد می‌باشد. باید توجه داشت که با توجه به تعهد کاری حسابرسان و قواعد کاری مشخص و همچنین تعهد به این قواعد، زمینه خیلی محدودی برای هیجان‌ها وجود دارد. هر چند که دیدگاه غالب در ادبیات سنتی مؤید این است که حرفه حسابرسی تابع عقلانیت است و افراد در اتخاذ تصمیمات کاری بر اساس هیجانات با مشکل روبرو هستند، اما تصمیم‌گیری در حوزه‌هایی مانند حسابرسی که از عقل‌گرایی و قواعد مشخصی پیروی می‌کنند با وجود هیجانات بسیار دشوارتر می‌باشد. بنابراین این دیدگاه که حرفه حسابرسی صرفاً تابع عقلانیت است پذیرفته نبوده و هیجانات به عنوان یکی عامل مؤثر بر حرفه حسابداری و پایداری حسابرسی باید مدنظر قرار گیرد که یافته‌های این پژوهش نیز مؤید این موضوع می‌باشد. ضرورت

¹ Diamond

دسترسی استفاده‌کنندگان گزارش‌های مالی به اطلاعات مالی دقیق و صحیح برای اتخاذ تصمیمات مناسب و نقش خطیر حرفه حسابرسی در اعتبار دهی به این اطلاعات، ایجاب می‌نماید که فرآیند اجرای عملیات حسابرسی و پایداری حسابرسی تقویت شود. بر اساس استاندارد ۳۱۵ حسابرسی، حسابرسان برای برنامه‌ریزی حسابرسی و تعیین نوع، زمان‌بندی و میزان آزمون‌های محتوای لازم در رسیدگی‌ها، بایستی شناخت کافی از ساختار کنترل‌های داخلی به دست آورند که این امر معمولاً در مقطع حسابرسی ضمنی انجام می‌شود و انتظار می‌رود که انجام حسابرسی ضمنی تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر هوش هیجانی حسابرسان و بهبود عملکرد حسابرسان در صدور گزارش حسابرسی داشته باشد. دستیابی به این هدف مستلزم انجام صحیح و به موقع حسابرسی ضمنی در فرآیند اجرای عملیات حسابرسی و بهره‌گیری از افرادی دارای هوش هیجانی بالا است. این نتایج همسو با نتایج پژوهش فان و همکاران [۳۳] می‌باشد.

در نهایت یافته‌ها مؤید تأثیرگذاری قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی است. بر طبق استاندارد حسابرسی شماره ۲۰۰ با عنوان اهداف کلی حسابرس مستقل و انجام حسابرسی طبق استانداردهای حسابرسی، حسابرس باید قضاوت حرفه‌ای را در برنامه‌ریزی و اجرای حسابرسی صورت‌های مالی بکار گیرد. از سوی دیگر حسابرسی، یک رسیدگی فرایندی و مستمر است که سراسر با قضاوت حرفه‌ای همراه می‌باشد. مک میلن و وایت [۳۲] در پژوهش خود به این نتیجه رسیده‌اند که حسابرسان واکنش متفاوتی نسبت به شواهد حسابرسی با توجه به باورها و قضاوت‌های خود دارند که پایداری آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تداوم حیات هر حرفه و اشتغال اعضای آن منوط به نوع و کیفیت خدماتی است که ارائه می‌کند و اعتبار و اعتمادی است که در نتیجه ارائه این خدمات به دست می‌آورد. اخذ تصمیمات اقتصادی نیاز به اطلاعات مالی داشته و فراهم‌سازی این اطلاعات نیاز به استفاده از خدمات حسابداران حرفه‌ای در امر تهیه و بررسی اطلاعات دارد. این گونه است که حرفه حسابداری و حسابرسی منزلت و جایگاه خاصی می‌یابد. ولی دانش و تجربه حسابرسان به تنهایی نمی‌تواند ضامن حفظ و پایداری این نقش و جایگاه باشد. اگر صاحبان دانش و تجربه حسابرسی موازین اخلاقی و پاسداری از اعتماد وسیع جامعه را نادیده بگیرند و قضاوت حرفه‌ای حسابرسان نداشته باشند، اعتماد و اطمینان به حرفه حسابرسی از بین می‌برند که این موضوع موجب تضعیف پایداری حسابرسی می‌شود. نتایج حاصل از فرضیه اصلی سوم با یافته‌های پژوهش‌های فان و همکاران [۳۳] هم‌خوانی دارد.

پیشنهادهای کاربردی پژوهش

۱- یافته‌ها نشان داد مؤلفه‌های هوش هیجانی حسابرسان موجب خواهد شد تا قضاوت حرفه‌ای حسابرسان افزایش یابد. با توجه به اینکه قضاوت و تصمیم‌گیری حرفه‌ای از عناصر اصلی حسابرسی است و از طرفی ذینفعان، نیازمند درک علل قضاوت حرفه‌ای حسابرسان می‌باشند تا بتوانند به درستی از نتایج کار آنها استفاده نمایند. همان‌طور که یافته‌ها نشان داد مؤلفه‌های هوش هیجانی موجب بهبود قضاوت حرفه‌ای حسابرسان می‌شوند. بنابراین به مسئولین توصیه می‌شوند هنگام انتخاب حسابرسان به ویژه در آزمون‌ها

و مصاحبه‌ها علاوه بر مباحث تخصصی به سطح هوش افراد به ویژه هوش هیجانی توجه نمایند و در صورت نیاز آموزش‌های لازم ارائه شود.

۲- یافته‌ها نشان داد مؤلفه‌های هوش هیجانی بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. با توجه به پایداری حسابرسی بر شهرت مؤسسات حسابرسی و کیفیت حسابرسی اشاره دارد و مؤلفه‌های هوش هیجانی تأثیر مثبتی بر آن دارد. به سازمان بورس توصیه می‌شود مؤسسات حسابرسی و کارایی کارکنان آنها را در مقاطع مختلف (مثلاً هر ۵ سال یک بار)، بر اساس مؤلفه‌های مختلف مانند دانش کافی، هوش هیجانی، سطح خطاهای با اهمیت و ... رتبه‌بندی نمایند، چرا که این موضوع موجب خواهد شد تا سرمایه‌گذاران تصمیمات آگاهانه‌ای اتخاذ کنند و از طرفی اعتبار گزارشگری مالی تقویت خواهد شد که به تبع آن کل بازار سرمایه تحت تأثیر قرار خواهد گرفت.

۳- یافته‌ها نشان داد قضاوت حرفه‌ای حسابرسان بر پایداری حسابرسی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. از آنجا که حسابرسی فرایندی است که همواره با قضاوت همراه است. این امر می‌تواند زمینه‌ساز وقوع خطر برای حسابرسان باشد، بنابراین به حسابرسان توصیه می‌شود که سعی نمایند قضاوت حرفه‌ای داشته باشند، چرا که قضاوت قدم مهمی برای ارتقای حرفه حسابرسی و پایداری حسابرسی محسوب می‌شود.

فهرست منابع

۱. اجلی، ندا. (۱۳۹۹). "بررسی اثر راحتی قضاوت حسابرسان در شرایط عدم اطمینان و نامشخص در مقابل شرایط با شواهد و مستندات بیشتر". پایان نامه کارشناسی ارشد. موسسه آموزش عالی بصیر.
۲. بهارمقدم مهدی؛ پورحیدری، امید و فتحی، زهرا. (۱۳۹۷). "بررسی تأثیر ابعاد ذهنیت فلسفی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان". **دانش حسابرسی**. ۱۸ (۷۲)، ۵-۲۲.
۳. حساس‌یگانه، یحیی و عموزاده مهدرجی، شهرام. (۱۳۹۹). "عوامل موثر بر قضاوت حرفه‌ای (اخلاقی) حسابرسان و فشارهای وارده بر آن‌ها"، **فصلنامه علمی مطالعات تجربی حسابداری مالی**، دوره هفدهم، شماره ۶۷، ص ۲۶-۱.
۴. رجب‌دری، حسین؛ وکیلی فرد، حمیدرضا؛ سالاری، حجت‌الله و امیری، علی. (۱۴۰۱). "رابطه نظریه‌های اخلاقی و رفتار اخلاقی در قضاوت حسابرسان". **قضاوت و تصمیم‌گیری در حسابداری و حسابرسی**. ۱۱(۱)، ۱۴۲-۱۱۳.
۵. رحیمی آشتیانی، امیر، آقایی، مهران، عسکریان، مهناز، صمدی لردگانی، محمود، (۱۳۹۸)، "تأثیر هوش هیجانی، اخلاقی و فرهنگی بر عملکرد حسابرسی و ارتباط حسابرسان با سلامت مالی بنگاه‌ها، با مطالعه اثر تعدیلی جنسیت حسابرسان"، **فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۱۲ (۵۳)، صص ۹۷-۱۱۶.
۶. رستمی مازویی، نعمت و صالحی مریدانی، سکینه. (۱۳۹۸). "تأثیر هوش هیجانی بر قضاوت حسابرسان". سومین کنفرانس ملی مطالعات نوین مدیریت و حسابداری در ایران. کرج.
۷. صالحی، اله کرم؛ قیصری، طاهر و تامرادی، علی. (۱۳۹۷). "تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد حسابرسان با نقش واسط سرمایه فکری". **چشم‌انداز حسابداری و مدیریت**. ۱ (۴)، ۶۰-۷۱.
۸. صدیقی، مسیح اله و علی احمدی، سعید. (۱۳۹۸). "تأثیر فشار بودجه زمانی و فشار صاحبکار بر قضاوت حسابرسان با تأکید بر هوش هیجانی"، **دانش حسابداری مالی**، ۶ (۳)، ۱۱۹-۱۳۹.

۹. عدیلی، مجتبی، احمد، خدایمی پور، امید، پورحیدری، (۱۳۹۸)، "بررسی تاثیر فرهنگ اخلاقی موسسه حسابرسی و تیپ های شخصیتی حسابرسان بر عینیت حسابرس". **فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، ۱۲، ۱۲، (۴۶)، صص ۵-۲۰.
۱۰. علوی طبری، سیدحسین؛ مجتهدزاده، ویدا؛ بختیاری، نغمه. (۱۳۹۱). "تأثیر جنسیت حسابرس بر کیفیت حسابرسی مستقل". **پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی**، سال چهارم، شماره ۱۳، صص. ۴۳-۲۱.
۱۱. قیطاسی، روح اله؛ سبز علی پور، فرشاد و حاجی زاده، فتح اله. (۱۳۹۵). "بررسی تاثیر دوره تصدی حسابرسی بر هزینه های نمایندگی". **دانش حسابرسی**. ۱۶ (۶۳)، ۱۴۸-۱۲۹.
۱۲. کوهستانی، مرجان. (۱۳۹۸). "بررسی میزان اثربخشی پارامترهای کمیت و کیفیت شواهد بر قضاوت حرفه ای حسابررس". پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری، گرایش حسابرسی، مؤسسه آموزش عالی حکیمان بجنورد.
۱۳. محمد عبد آل نهبان، جاسم. (۱۳۹۶). "بررسی عوامل مؤثر بر قضاوت حرفه ای حسابررس در ارتباط با کمیت و کیفیت شواهد حسابرسی در عراق". پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حسابداری، گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصادی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۱۴. مرادی، مهدی و افشار ایمانی، یگانه السادات. (۱۳۹۶). "رابطه بین هوش هیجانی، هوش معنوی و عملکرد حسابررس". **پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی**. ۹ (۵۳)، ۱-۱۴.
۱۵. مشایخی، بیتا و اسکندری، قربان. (۱۳۹۶). "بررسی رابطه مولفه های هوش هیجانی و قضاوت حسابررس". **مجله دانش حسابرسی**. ۱۷ (۶۶)، ۶۱-۸۰.
۱۶. نیکبخت، محمدرضا. سلیمانی امیری، غلامرضا. مومنی، منصور. حسین پور، امیرحسین. (۱۴۰۰). "تأثیر اغواگری مدیریت و انگیزه های مدیریت نسبت به مدیریت سود و ارتباط کمیته حسابرسی با حسابررس مستقل بر کیفیت قضاوت حسابررس". **پژوهش های تجربی حسابداری**. ۱ (۱۱)، ۱۰-۷۵.
17. Bhattacharjee, S., Moreno, K. K & Wright, N. S. (2022). "The Impact of Client Response Time and Message Processing Fluency on Staff Auditor Judgment". **AUDITING: A Journal of Practice & Theory**.
18. Bonner, S. E. (2008). **Judgment and decision making in accounting**. Prentice Hall.
19. Cogeta JF, Haagb Ch, Gibson DE. (2011). "Anger and fear in decision making: The case of film directors on Set". Published in **European Management Journal**. 29(6):476490.
20. Cote, S. & Lopes, P. & Salovey, P. & Miners, C. (2010). "Emotional intelligence and leadership emergence in Small groups". **The Leadership Quarterly**, 21: 496-508.
21. Coyne, K. L. (2006). Sustainability auditing. *Environmental Quality Management*, 16(2), 25-41. <https://doi.org/10.1002/tqem.20119>
22. Darvishmotevali, M., Altinay, L., & De Vita, G. (2018). "Emotional intelligence and creative performance: Looking through the lens of environmental uncertainty and cultural intelligence". **International Journal of Hospitality Management**, 73, 44-54. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.01.014>
23. Diamond, A. (2013). "Executive Functions". **Annual Review of Psychology**. 64, 135-168.
24. Dung, N. T. P., & Hue, V. H. (2019). "The impact of emotional intelligence on stress in the work of employee's in Can Tho". **Journal of Economic Science**, 7(1), 126-136. (In Vietnamese).
25. Forgas, J. P. (1995). "Mood and judgment: The affect infusion model (AIM)". **Psychological Bulletin**, 117(1), 39- 66.

26. Gimenez MH. (2011). "Bulimina nervosa: emotions and making decision". *Revista de psisuiat salud ment (engilsh edition)*.;4(2):88-95.
27. Hai, P. T., Toan, L. D., Quy, N. L. D., & Tung, N. T. (2020). "Research Factors Affecting Professional Skepticism And Audit Quality: Evidence In Vietnam", **International Journal of Innovation, Creativity and Change**, 13(1), 830- 847. Retrieved from https://www.ijicc.net/images/vol_13/13182_Hai_2020_E_R.pdf
28. Indriaty, L., Rafif, H. F & Thomas, G. N. (2023). "Analisis Pengaruh Emosi, Suasana Hati dan Role Stress Auditor terhadap Audit Judgement". **JURNAL IKRA TH-EKONOMIKA**/ 6(2), 1-15.
29. Isa, A., Latiff, A., Osman, M., Haji Ahmad, A. (2021). "Determinants of whistleblowing intention in organization". **Journal of Environmental Treatment Techniques**, 9(1), 54-58.
30. Ismail, S. (2015). "Influence of emotional intelligence, ethical climates, and corporate ethical values on ethical judgment of Malaysian auditors". **Asian Journal of Business Ethics**, 4, 147-162.
31. Mahdavi, Gh. and A. Sarvestani (2018). "The Role of Accounting Standards Approaches in Cognitive Psychology Characteristics of Auditors", **Journal of Accounting Knowledge**, Vol. 8, No. 4, pp. 65-92.
32. McMillan, J.J., and R.A. White. (1993). "Auditors' Belief Revisions and Evidence Search: The Effect of Hypothesis Frame, Confirmation and Professional Skepticism". **The Accounting Review** 68: 443-465.
33. Phan, H. T., Mai, T. T., & Nguyen, T. T. (2021). "The Impact of Emotional Intelligence Orientation on Audit Sustainability: Empirical Evidence from Vietnam". **The Journal of Asian Finance, Economics and Business**, 8(3), 1021-1034. <https://doi.org/10.13106/JAFEB.2021.VOL8.NO3.1021>
34. Thapayom, A., Ussahawanitchakit, P., & Boonlua, S. (2018). "Effect of Emotional Intelligence Orientation on Audit Sustainability of Certified Public Accountants (CPAs) in Thailand". **Journal of Accountancy and Management**, 10(3), 1-16. Retrieved from <https://so02.tcithaijo.org/index.php/mbs/article/view/223038>
35. Yang, L., Brink, A.G., Wier, B. (2018). "The impact of emotional intelligence on auditor judgment". **International Journal of Auditing**, 22, 83-97.
36. Young, R. (2013). "The Role of Organizational Justice as a Predictor of Intent to Comply with Internal Disclosure Policies". **Journal of Accounting and Finance**, Vol. 13, No. 6, pp. 29-44.

Investigating the effect of Emotional Intelligence on Auditor's Judgement and Audit Sustainability

Ramin Esfandi Zolbein

MA, Accounting Department, Faculty of Management & Economics, Tarbiat Modares University

Sahar Sepasi¹©

Associate Professor, Accounting Department, Faculty of Management & Economics, Tarbiat Modares University

Javad Reza Zadeh

Associate Professor, Accounting Department, Faculty of Management & Economics, Tarbiat Modares University

(Received: September 18, 2023; Accepted: May 06, 2024)

Introduction: One of the most important audit indicators is audit sustainability. The more stable the audit process is, the more auditor will know about financial activities and events of employer, and auditor will have sufficient knowledge about employer's reporting. This issue will strengthen audit position. Undoubtedly, one of the main foundations of audit development is audit sustainability. Based on this, in this research, effect of emotional intelligence on auditor's judgment and audit stability has been investigated.

Methodology: In terms of nature of data, this research is a descriptive-analytical research. Considering time criterion, it is a cross-sectional research, also based on objectives, it is practical and method used is survey-quantitative. statistical population of this research is all auditors working in auditing institutions approved by stock exchange in Tehran in 2021-2022. there are 10058 people working in auditing institute, and based on Cochran formula table, 370 people were selected as a statistical sample.

Findings: The findings showed that emotional intelligence have a positive and significant effect on auditors' professional judgment and audit sustainability. Each person's professional judgment determines the action or actions that person performs through the person's high understanding and emotional intelligence towards a problem. Therefore, emotional intelligence strengthens the commitment of auditors and the auditors' sense of moral obligation, and the possibility of strengthening professional judgment by the auditor increases. Also, the results showed that the auditors' professional judgment has a positive and significant effect on the sustainability of the audit.

Conclusion: Paying attention to emotions in work environment improves auditor's results and performance. This attention and interest in excitement is a reaction against increase of rationalism in many fields of work. Although dominant view in traditional literature confirms that auditing profession is subject to rationality and people face problems in making work decisions based on emotions, findings showed that this view that auditing profession is solely subject to rationality was not accepted and emotions should be considered as one of effective factors on the accounting profession and audit sustainability.

Keywords: Independent Auditor, Professional Judgment, Audit Sustainability and Emotional Intelligence.

¹ sepasi@modares.ac.ir © (Corresponding Author)